

Hangö Hamn

- framtiden som affärsverk eller aktiebolag

Jill Backman

Examensarbete för tradenom-examen

Utbildningsprogrammet för företagsekonomi

Åbo 2010

EXAMENSARBETE

Författare: Jill Backman

Utbildningsprogram och ort: Företagsekonomi

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Redovisning

Handledare: Maria Westerlund

Titel: Hangö hamn – framtiden som affärsverk eller aktiebolag

Datum 22.11.2010

Sidantal 34

Bilagor 3

Sammanfattning

Detta examensarbete har gjorts för att Hangö hamn vid årsskiftet 2010-2011 skall ombildas till affärsverk och i framtiden möjligen till aktiebolag. Syftet är att jämföra ett affärsverk med ett aktiebolag med tyngdpunkt på fem delområden i de olika bolagen. Målet är att komma fram till en rekommendation på alternativen för Hangö hamn.

Metoden som har använts i detta examensarbete är intervju. Jag har intervjuat Hangö hamns hamndirektör för att få så mycket information som möjligt om hamnens övergång från kommunal inrättning till kommunalt affärsverk och hans tankar om aktiebolag. Jag har även intervjuat Åbo hamns verkställande direktör för att få en bild av hur övergången från affärsverk till aktiebolag i verkligheten går till. Annan teori som tas upp i detta arbete är kommunallagen, aktiebolagslagen och bokföringslagen, samt material som Hangö hamns hamndirektör gett mig.

Resultatet är att det kommer att ske förändringar på vissa plan då hamnen fungerar som affärsverk, men att hamnen ändå kommer att vara kopplad till staden på vissa punkter. Förvaltningssystemet kommer t.ex. att förändras då hamnen blir ett affärsverk. Sett ur Hangö stads synvinkel kommer pengaflödet att förändras då hamnen blir ett affärsverk. De största skillnaderna som jag upptäckte mellan ett affärsverk och ett aktiebolag är att ett affärsverk grundas av kommunen medan ett aktiebolag bildas självständigt, samt att affärsverket styrs av en direktion medan ett aktiebolag har en bolagsordning som det följer. Som aktiebolag kommer det att ske mycket större förändringar, därför blir min rekommendation till Hangö hamn att först övergå till affärsverk och i framtiden övergå till aktiebolag.

Språk: svenska Nyckelord: affärsverk, aktiebolag, bildandet av bolag, ledningen, bokslut, beslutanderätt, kapital.

Förvaras: Examensarbetet finns tillgängligt antingen i webbiblioteket Theseus.fi eller i biblioteket.

BACHELOR'S THESIS

Author: Jill Backman

Degree Programme: Business administration

Specialization: Accounting

Supervisors: Maria Westerlund

Title: The future organization of Port of Hanko

Date 22.11.2010

Number of pages 34

Appendices 3

Summary

This thesis has been written because the Port of Hanko is, at the turn of 2010-2011, proceeding as a municipal corporation and in the future possibly as a joint-stock company. The aim is to compare a municipal corporation with a joint-stock company with a focus on five different areas in the companies. The aim is also to come up with a recommendation for the Port of Hanko; which of the options they should choose. The method that is used is interviews. I have interviewed the director of Port of Hanko in order to get as much information as possible about the transition to a municipal corporation and their thoughts about being a joint-stock company in the future. I have also interviewed Turku port Executive Director to get an idea of how the transition from a municipal corporation to a joint-stock company is working, which I used as theory in the thesis. Another theory that I have used is the Local Government act, the joint-stock company act and the accounting act, as well as material the port director has given me. My conclusion is that there will be changes at some level when the port is transitioned into a municipal corporation, but that the port still will be connected to the town on some points. The management system will change. From Hanko town's point of view, the cash flow will change when the port is transitioned into a municipal corporation. The biggest differences I noticed between a municipal corporation and a joint-stock company is that the municipal corporation is founded by the city and the joint-stock company is founded individually, and that the municipal corporation is governed by a board while a joint-stock company is governed by Articles of Incorporation. As a joint-stock company there will be a lot more changes. That is the reason for my recommendation that Port of Hanko to first turn into a municipal corporation and in the future to transition to a joint-stock company.

Language: Swedish

Key words: municipal corporation, joint-stock company, founding a company, management, closure, deciding in a company, capital.

Filed at: The examination work is available either at the electronic library Theseus.fi or in the library.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Problemdiskussion.....	1
1.2	Syfte.....	2
1.3	Avgränsningar	2
2	Hangö hamn.....	4
2.1	Företagsbeskrivning	4
2.2	Kommunal inrättning.....	5
3	Kommunalt affärsverk.....	8
4	Aktiebolag	14
5	Jämförelse mellan affärsverk och aktiebolag	17
6	Åbo hamn	20
6.1	Historia	20
6.2	Affärsverk.....	21
6.3	Aktiebolag	22
7	Metod.....	24
8	Resultatredovisning	26
9	Analys och slutsatser	28
10	Avslutning	32
	Källförteckning.....	33
	Bilaga 1.....	
	Bilaga 2.....	

1 Inledning

Hangö hamn är idag en kommunal inrättning. Det betyder att hamnen hör till Hangö stad. Hamnens årliga verksamhet redovisas genom ett bokslut som sedan kombineras med stadens.

Hangö hamn grundades år 1873 som en statlig inrättning. Sedan år 1974 har hamnen fungerat som en kommunal inrättning. År 1998 grundades Hangö hamn till ett affärsverk, men i och med kommunallagens reform år 2007 uppfyller hamnen inte längre det som krävs av ett affärsverk. Orsaken till att hamnen inte kunnat nå upp till kraven är att varken hamnens konstruktion eller ekonomi varit uppbyggd enligt lagens direktiv. (Hangon satama – liikelaitoksen perustaminen). Idag är det endast hamnarna i Hangö och Nådendal som inte ändrats till affärsverk av alla 29 finska hamnar som är medlemmar i hamnförbundet.

I detta arbete kommer jag att jämföra affärsverk och aktiebolag med varandra. Om hamnen skulle bli ett aktiebolag betyder det att den skulle bolagiseras, eftersom Hangö stad skulle bli 100 %:ig aktieägare. Skulle det finnas privata personer eller bolag som skulle vara aktieägare i hamnen skulle hamnen privatiseras istället för bolagiseras.

Jag har valt detta ämne för att det är mycket aktuellt och intressant, eftersom alla hamnar i Finland måste övergå till affärsverk och senare vidare till aktiebolag.

1.1 Problemdiskussion

Kravet som ställs på hamnförbundets medlemmar gällande övergången till kommunala affärsverk kom i kraft genom reformen i kommunallagen år 2007. Eftersom övergången senast borde ha skett år 2008 ligger Hangö hamn efter i tiden. Hangös dåvarande stadsdirektör, Tom Axberg, avgick från sin post vid de tiderna som kommunallagen ändrade och därför skedde ingen förändring vid det tillfället.

Från och med 2009 då Jouko Mäkinen tog över tjänsten som ny stadsdirektör i Hangö, har ärendet satts i rörelse. En arbetsgrupp har uppmanats att göra en utredning gällande förändringen till ett affärsverk. Gruppen får även hjälp av konsultbolaget Audiapro (*Västra Nyland*, 9.5.2010). Förslaget har behandlats i juni 2010. Planen är att Hangö hamn från årsskiftet 2010-2011 skall verka som ett kommunalt affärsverk. Förändringen kommer i

stora drag inte att påverka den ekonomiska situationen eller personalens arbetsuppgifter i hamnen.

Hur skulle en eventuell övergång till aktiebolag påverka hamnens samt stadens ekonomi? Kommer stadens inkomster att minska? Hamnen har fungerat som den största inkomstkällan för staden de senaste åren. Klarar sig Hangö stad utan hamnens ekonomiska bidrag? Eftersom Hangö stad äger markområdena och vattnet som hamnen arrenderar av den, får staden in hyresinkomster. Staten skulle i sin tur få in pengar från skatteinkomster som hamnen skulle bli tvungen att betala om den bildades till ett aktiebolag. Frågan är om Hangö stad över huvud taget skulle förlora någonting på att Hangö hamn skulle bildas om till ett aktiebolag.

1.2 Syfte

Syfte med detta arbete är att ta reda på om Hangö hamn skall verka som ett kommunalt affärsverk eller som ett aktiebolag. Jag skall ge en rekommendation åt Hangö hamn för vilket av alternativen de borde välja. Jag tänker ta fasta på fem tyngdpunkter i mitt arbete. Jag tänker jämföra tillvägagångssätten för båda bolagsformerna gällande bildandet av bolaget, ledningens organisation, bokslutet, beslutanderätten i organisationen samt kapitalet.

Jag tänker ta reda på detta genom att intervjua hamndirektören Paavo Lyytikäinen samt genom att läsa in mig på det material jag får av Lyytikäinen, och olika aktuella tidningsartiklar som behandlar dessa frågor och beslut. Jag tänker även intervjua Åbos hamndirektör Christian Ramberg, eftersom Åbo hamn fungerat som affärsverk i 15 år och Ramberg starkt tror på att förändra hamnen till ett aktiebolag.

Teori som jag kommer att behandla är aktiebolagslagen, kommunallagen samt bokföringslagen. Annan teori som jag tänker ta upp är material som jag får av min uppdragsgivare Paavo Lyytikäinen samt material som behandlar bolagisering. Jag kommer även att läsa Hangö stadsfullmäktiges protokoll som behandlar denna sak, samt EVA-analysen och finansministeriets analys om bolagisering.

1.3 Avgränsningar

I detta examensarbete tänker jag inte ta upp hur hamnen skulle fungera i framtiden, varken som ett kommunalt affärsverk eller aktiebolag, om Hangö sammanslås med Raseborg. Jag

tänker inte heller räkna ut lönsamheten för ett affärsverk eller ett aktiebolag i siffror, eftersom jag inte har några siffror att ta fasta på.

2 Hangö hamn

Hangö hamn fungerar nu som en kommunal inrättning som enligt planerna kommer att omändras till ett kommunalt affärsverk vid årsskiftet 2010-2011. Efter det skall det bolagiseras och bli ett aktiebolag. I detta kapitel kommer jag att behandla betydelsen av att hamnen är en kommunal inrättning. Ytterligare tar jag upp bakgrundsfakta om hamnen.

De lagar som en hamn är tvungen att följa är den inhemska lagstiftningen, EU-lagstiftningen samt internationella avtal (Kommunikationsministeriet, 2004 s.19).

2.1 Företagsbeskrivning

Hangö hamn är Finlands sydligaste hamn, och har snabba förbindelser till Kontinentaleuropa, Ryssland samt till övriga Finland. Hangö hamn är specialiserad på export av papper och import av bilar. Importen av färskvaror har även ökat markant. Hangö hamn grundades 1873, men sedan 1974 har Hangö stad ägt hamnen. (Port of Hanko) Hangö var en av endast fyra vinterhamnar i Finland före andra världskriget. Då kriget var slut var Hangö hamn den enda hamnen i Finland som fanns innanför landets gränser.(Kommunikationsministeriet, 2004 s. 12)

Hangö hamn är en av Finlands största hamnar och utgör därför en betydande del av stadens ekonomi. Hamnen har gett vinst under hela sin tid som affärsverk (från 1998), totalt ca 38 miljoner euro, och har därför kunnat finansiera stadens övriga verksamheter. (Stadsstyrelsens protokoll i Hangö, 14.06.2010)

Förr i tiden finansierades uppbyggandet av hamnarna långt med skattepengar, men i dagens läge är det allt mer med hjälp av den privata sektorn (Kommunikationsministeriet, 2004 s. 22).

Hangö hamn är mycket mån om miljön, vilket den visar med att bl.a. delta i det frivilliga internationella Östersjö-skyddsprogrammet. (Port of Hanko u.å. a)

Paavo Lyytikäinen är den nuvarande verkställande direktören i Hangö hamn. I Hangö hamn arbetar även tre kanslist, en teknisk chef, samt ett tjugotal skiftesarbetare. Till arbetarnas uppgifter hör underhåll av hamnen samt förtöjning av fartyg. Kranjobb hör även till skiftesarbetarnas uppgifter, med vilket menas att de lastar och lossar last från fartygen då det behövs. (Port of Hanko u.å. a)

Hangö Stevedoring och Stevena är stuveriföretag som arbetar på hamnområdet. De lossar bilar från fartygen, och även de kör kran och lastar och lossar de fartyg som hör till dem.

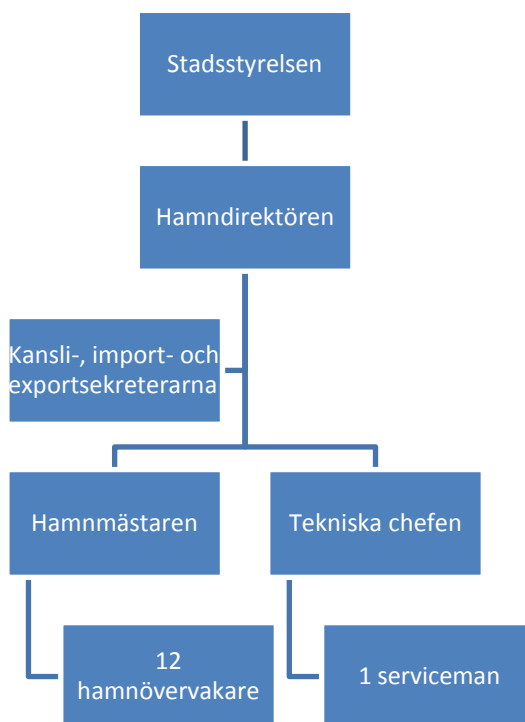

Figur 1. Hangö hamns logo.

2.2 Kommunal inrättning

Hangö hamn är en kommunal inrättning vilket innebär att den hör samman med Hangö stad och följer kommunallagen samt stadens anvisningar och beslut som fattas av stadens förtroendevalda. Kommunallagen kom i kraft 17.3.1995, vilket betyder att den lag hamnen följt är rätt så gammal. År 2007 uppdaterades kommunallagen till viss del. Det som är nytt i lagen nu är bl.a. att alla hamnar måste ändras om till affärsverk. Eftersom Hangö hamn inte följt den nya kommunallagen är den inte heller ett lagligt kommunalt affärsverk längre.

Organisationens uppbyggnad kommer i stora drag att förbli oförändrad trots övergången till ett affärsverk. Den enda förändringen som kommer att ske är att styrelsen byts ut till en direktion.

Figur 2. Hangö hamns organisation i nuläget. (Hangon satama-liikelaitoksen toimintasääntö §2).

Organisationen består av tre tjänstinnehavare: hamndirektören, hamnmästaren och tekniska chefen. Den tekniska chefen ansvarar för att organisationen skall fungera och som hans ersättare fungerar hamnmästaren. Den övriga personalen sitter under dessa tre förmän. (Hangon satama-liikelaitoksen toimintasääntö §2)

I en kommun finns det fullmäktige som gör besluten för staden. I fullmäktige sitter ledamöter samt ersättare som röstas fram i ett kommunalval vart fjärde år. (Kommunallag 27.4.2007/519 1 kap. § 9 mom. 1) Antalet ledamöter bestäms enligt en tabell för hur många som bor i staden, om det bor ca.10 000 invånare har staden 35 ledamöter (Kommunallag 27.4.2007/519 1 kap. § 10 mom. 1). Detta är alltså fallet för Hangö. Bland ledamöterna utses en ordförande och en vice ordförande (Kommunallag 27.4.2007/519 1 kap. § 12 mom. 1). Fullmäktige ansvarar för stadens ekonomi och verksamhet, vilket i Hangös fall även gäller hamns ekonomi och verksamhet. Fullmäktige skall fatta beslut om de centrala målen för kommunens och kommunkoncernens verksamhet och ekonomi samt om principerna för koncernstyrningen. Även grunderna för hur förvaltningen skall organiseras samt grunderna för ekonomin, finansieringen och placeringsverksamheten bestäms av fullmäktige. De skall även godkänna budgeten. En annan punkt som fullmäktige skall fatta beslut om är de allmänna grunderna för de avgifter som skall tas ut för kommunens tjänster och andra prestationer t.ex. uthyrningen av bilplaner åt bilimports företag så som Assistor och Uuttera. Andra beslut som skall göras är om de mål för

verksamheten och ekonomin som skall ställas upp för kommunens affärsverk, de skall utse ledamöter i kommunens organ, bestämma grunderna för de förtroendevaldas ekonomiska förmåner, utse revisorer, godkänna bokslutet samt fatta beslut om ansvarsfrihet. (Kommunallagen 17.3.1995/365 1 kap. § 13 mom. 1)

Bokslut för kommunala inrättningar skall göras för ett kalenderår i gången enligt kommunallagen 27.4.2007/519 8 kap. § 68 mom. 1. Kommunstyrelsen gör ett bokslut för räkenskapsperioden före slutet av mars månad, året efter räkenskapsperioden. Revisorerna granskar bokslutet, efter det skall fullmäktige godkänna det före juni månad är slut. Till bokslutet hör balansräkning, resultaträkning, finansieringsanalys samt en tablå över budgetutfallet och en verksamhetsberättelse. (Kommunallagen 17.3.1995/365 8 kap. § 68 mom. 1&2)

Stadsstyrelsen, hamnnämnden, ordförandena i stadsfullmäktige, stadsdirektören, tekniska chefen samt hamnens tjänstemän behandlade Hangö hamns framtidsplaner på ett möte som ordnades 26.8.2009. På det mötet lät man bestämma att en förändring kommer att ske vad gäller Hangö hamns framtid, och att den förändringen kommer att medföra att hamnen blir ett kommunalt affärsverk. Hangö stad har den 9.10.2009 av Audiapro Ab (tidigare Auditor-Utvecklingstjänster) begärt ett anbud för en omvandling av stadens hamnverksamhet till ett affärsverk och en utredning av att i framtiden omvandla bolaget till ett aktiebolag. Detta arbete påbörjades i december 2009. (Stadsstyrelsens protokoll i Hangö, 14.06.2010)

Hamnnämnden har utformat taxor för olika områden och tjänster som hamnen har att erbjuda sina kunder. Taxorna godkändes av hamnnämnden 8.12.2009, och de trädde i kraft 1.1.2010, vilket betyder att de är rätt så nya. De har olika avgifter för olika tjänster och områden i hamnen; varu-, fartygs-, avfallshanterings-, förtöjnings-, kran-, el-, och vattenavgifter samt magasin-, plan- och containerhyror, fartygshyror för kaj- och vattenområden, avgift för tillfälligt lager samt en avgift om man vill hyra konferensrummet. (Port of Hanko u.å. b)

Systemet är uppbyggt som lagar, med paragrafer och förordningar för hur allting skall ske och betalas. Om det t.ex. gäller en fartygsavgift, beror det på om det är ett lastfartyg eller ett passagerarfartyg, bogserbåtar eller upplagda fartyg. (Port of Hanko u.å. b)

3 Kommunalt affärsverk

Lagen om kommunala affärsverk är en del av kommunallagen 17.3.1995/365. Den del som behandlar kommunala affärsverk i kommunallagen tillkom 27.4.2007/519, vilket betyder att det är en rätt så ny lag.

Orsaken till att den nya reformen kom till var för att affärsverkens ekonomi skulle bli mer genomskinlig och för att göra affärsverkens verksamhet mer likformig. En annan orsak var att göra de kommunala affärsverkens verksamhet klarare på marknaden. (Finansministeriet, FM, 2010, s.49)

En arbetsgrupp arbetar som bäst fram ett lagförslag om att en kommuns uppgifter i huvudsak skulle skötas av ett bolag i en konkurrenssituation. Detta lagförslag är planerat att komma i kraft fr.o.m. år 2011. Kommunerna skulle ha tid på sig att överföra uppgifterna till ett bolag ända fram till slutet av år 2013. (FM, 2010, s. 13)

En kommun kan grunda ett kommunalt affärsverk för affärsverksamhet eller för en uppgift som skall skötas enligt företagsekonomiska principer. Grundandet av ett affärsverk förutsätter ett särskilt beslut. I affärsverkets namn skall ordet affärsverk ingå. Uppgifterna för en kommuns affärsverk anges i en instruktion. (Kommunallagen 27.4.2007/519 10 a kap. § 87 a mom. 1,2,4)

Enligt kommunallagen 27.4.2007/519 10 a kap. § 87 c ska ett kommunalt affärsverk ha en direktion som leder och övervakar affärsverkets verksamhet. Direktionen skall besluta om utvecklande av affärsverkets verksamhet och försöka uppnå de mål som fullmäktige satt för verksamheten. Det krävs även en kontinuerlig uppdatering av hur målen uppnås. Direktionen skall också godkänna affärsverkets ekonomiplan och budget, utnämna och säga upp affärsverkets verkställande direktör om inte något annat bestäms i instruktionerna. Den skall även besluta om affärsverkets investeringar och övriga utgifter samt besluta vem som har rätt att teckna affärsverkets namn. Den sista, men minst lika viktiga, punkten är att direktionen även skall bevaka affärsverkets intressen och företräda kommunen och föra dess talan inom affärsverkets uppgiftsområde.

Som det redan kommer fram i föregående stycke, skall ett kommunalt affärsverk ha en verkställande direktör. Enligt samma lag, 10 a kap. § 87 d mom. 1&2, lyder den verkställande direktören under direktionen, och leder samt utvecklar affärsverkets verksamhet, har hand om affärsverkets förvaltning och för ordnandet av ekonomin samt den interna kontrollen. En annan viktig uppgift som den verkställande direktören har är att

se till att direktionens beslut verkställs och att informera direktionen om åtgärder samt händelser som är betydelsefulla för affärsverkets verksamhet.

Ett kommunalt affärsverk är bokföringsskyldigt och affärsverkets bokföring skall göras skilt från kommunens bokföring (Kommunallagen 27.4.2007/519 10 a kap. § 87 h mom. 1). Affärsverkets räkenskapsperiod är ett kalenderår. Direktionen skall göra ett skilt bokslut för räkenskapsperioden och lämna bokslutet för granskning till revisorerna. Den skall även lämna över bokslutet för behandling till kommunstyrelsen. (Kommunallagen 27.4.2007/519 10 a kap. § 87 i mom. 1) Affärsverkets bokslut sammanställs sedan med kommunens bokslut (Kommunallagen 27.4.2007/519 10 a kap. § 87 i mom. 2).

I ett kommunalt affärsverks verksamhetsberättelse skall det framgå hur och vilka mål som uppnåtts. Även sådant som inte kommer fram i resultaträkningen, finansieringsanalysen eller balansräkningen men som ändå är viktigt och som gäller affärsverkets ekonomi skall komma fram i verksamhetsberättelsen. (Kommunallagen 27.4.2007/519 10 a kap. § 87 k mom. 1)

Ett kommunalt affärsverk skall ha eget kapital, vilket består av grundkapital, en uppskrivningsfond samt övriga delar av det egna kapitalet. Grundkapitalet är kommunens placering i eget kapital, för vilket affärsverket betalar ersättning. Uppskrivningsfonden består av uppskrivningar bland bestående aktiva. (Kommunallagen 27.4.2007/519 10 a kap. § 87 l mom. 1-3)

Då det gäller lån för ett kommunalt affärsverk fattas besluten av direktionen. Beslut om borgen fattas av fullmäktige. (Kommunallagen 27.4.2007/519 10 a kap. § 87 m mom. 1)

I samma lag 10 a kap. § 87 e mom. 1&2 behandlas budgeten samt ekonomiplanen för ett kommunalt affärsverk. Hela affärsverkets budget och ekonomiplan utgör en separat del av själva kommunens budget och ekonomiplan. Direktionen har hand om att lägga upp en budget för affärsverket för kommande år, samt en ekonomiplan som är i kraft under de tre följande åren. I de båda förslagen skall en resultaträkningsdel, en investeringsdel samt en finansieringsdel. I kommunens budget sätts målen för affärsverkets verksamhet och ekonomi (Kommunallagen 27.4.2007/519 10 a kap. § 87 f mom. 3).

Kommunen kan bevilja affärsverket stöd eller verksamhetsunderstöd för att täcka kostnaderna för att någon viss uppgift skall bli gjord. Om affärsverket får ett sådant stöd skall det finnas med som en skild del i bokslutet. (Kommunallagen 27.4.2007/519 10 a kap. § 87 g mom. 1)

EU-kommissionen har kommit med ett förslag till Finland om att landet borde ändra sina kommunala affärsverk på följande sätt: ett kommunalt affärsverk som fungerar på en konkurrensmarknad borde inte beviljas obegränsade stöd eller skattelättnader, utan de borde istället göra samarbete med något privat företag (FM, 2010, s.15).

Som affärsverk kommer alltså Hangö hamn att ha en instruktion som de är tvungna att följa. Den är framarbetad av stadsstyrelsen och godkänd av fullmäktige. Det finns 8 § som skall följas.

”§ 1. Hangö hamn kommer att verka som ett kommunalt affärsverk, vars verksamhet skall föreskrivas av instruktionen.

§ 2. Hangö hamn betjänar handeln och industrin genom att erbjuda effektiva, tidsenliga och konkurrenskraftiga export- och importtrafiktjänster åt hamnens alla kunder.

Affärsverket förvaltar, med separat uppgjorda avtal, över områden i Västra hamnen och Tulludden som ägs eller förvaltas av staden eller som staden i övrigt har beslutanderätt över.

§ 3. Affärsverkets verksamhet styrs av en direktion som är underställd stadsstyrelsen. Förutom vad som finns stadgat i gällande lagar och övriga instruktioner för affärsverk, gäller även denna instruktions förordningar.

§ 4. Fullmäktige väljer 5-9 ledamöter till direktionen och lika många personliga ersättare. En ledamot eller ersättare i direktionen får inte samtidigt vara ledamot eller ersättare i någon av stadens organ, vilket står i avtalsförhållande till direktionen. Då ledamöter väljs ska man eftersträva en direktion med expertis inom affärsverkets verksamhetsområde, ekonomi och förvaltning. Till direktionen kan även väljas en person, som inte är valbar till stadsstyrelsen eller nämnden eller vars hemkommun inte är Hangö stad. Fullmäktige väljer en av direktionens ledamöter till ordförande och en till viceordförande. Stadsdirektören har yttrande- och närvarorätt på direktionens möten.

§ 5. Direktionen styr och övervakar affärsverkets verksamhet. Direktionen ansvarar för affärsverkets ekonomi, förvaltning och verksamhet, samt arrangerande av ändamålsenlig intern övervakning och riskhantering.

Till direktionens uppgifter hör även att för underlydande affärsverk;

- besluta om affärsverkets verksamhets strategiska och operativa utveckling enligt funktionella och ekonomiska mål uppgjorda av fullmäktige, samt följa upp förverkligandet av målen och rapportera om då dessa uppnås
- godkänna affärsverkets budget och ekonomiplan enligt fullmäktiges budget angivna funktionella och ekonomiska mål
- uppgöra affärsverkets verksamhetsberättelse och bokslut samt förete dem för godkännande som en del av stadens bokslut
- besluta om investeringar angående affärsverkets verksamhetsområde och övriga flerperiodiska utgifter samt försäljning av fast egendom och uthyrning för en tid av högst 5 år, om inte annat stadgas i budgetens giltighetsbestämmelser
- besluta om upplåning för affärsverket i stadens budget eller i andra beslut enligt fastställt sätt och fastställda gränser
- besluta om prissättningen av affärsverkets tjänster och produkter enligt stadens budget fastslagna mål
- besluta om andra uppdrag, avtal och förpliktelser angående affärsverket inom gränserna av stadens budget, förvaltningsstadga eller andra beslut
- ansvara för följande av stadens koncernföreskrifter i sin verksamhet
- ansvara för tillämpning av stadens personalpolitiska principer i affärsverkets verksamhet
- framföra ett förslag till stadsstyrelsen (fullmäktige) för val och avsked av affärsverkets verkställande direktör samt utse hamnens tekniska chef och hamnmästare
- besluta om affärsverkets verksamhetsregler
- bevaka affärsverkets intresse och representera affärsverket samt föra dess talan på sitt verksamhetsområde
- utföra övriga av fullmäktige eller stadsstyrelsen givna uppgifter
- besluta om hamnordningen

Affärsverkets direktion kan med sin godkända verksamhetsstadga överföra sin befogenhet till affärsverkets verkställande direktör eller annan tjänsteinnehavare.

§ 6. Ärendena för direktionen föredras av affärsverkets verkställande direktör eller av denna förordnade tjänsteinnehavare.

§ 7. Affärsverkets chef är verkställande direktören. Verkställande direktören leder och utvecklar affärsverkets verksamhet, sköter om affärsverkets förvaltning samt organisering av ekonomin och intern övervakning under ledning av direktionen. Verkställande direktörens förman i personalförvaltningsfrågorna är stadsdirektören. Verkställande direktören har rätt att föra direktionens talan. Verkställande direktören ansvarar för för verkställigheten av direktionens beslut och ska förse direktionen med information angående åtgärder och händelser som är betydande för affärsverkets verksamhet. I betydande ärenden angående affärsverksamheten, vilka hör till verkställande direktörens beslutanderätt, ska han på förhand rapportera om till direktionen eller i brådskande fall till ordförande eller då ordförande har förhinder till viceordförande.

Affärsverkets verkställande direktör

- beslutar om affärsverkets organisationsstruktur och organisering av övrig förvaltning på det sätt och inom de gränser som nämns i den av direktionen godkända verksamhetsstadgan
- beslutar om affärsverkets personalfrågor inom av stadsfullmäktige, stadsstyrelsen och direktionen givna gränser
- beslutar i enskilda fall om att delvis eller helt befrias från avgift tillhörande affärsverket
- beslutar om avskrivning av affärsverkets lösegendom och försäljning av sådana ägodelar som affärsverket eller staden inte har annan användning för eller som saknar värde
- beslutar om övriga åtgärder gällande affärsverket inom gränserna av fastställda befogenheter i stadens budget och direktionens verksamhetsstadga
- beslutar om givande av utredningar och utlåtanden till myndigheter i affärsverkets namn och tar emot delgivningar och stämningar riktade till hamnen

- utför andra uppgifter som affärsverkets direktion och stadsdirektören anvisar honom

Affärsverkets verkställande direktör kan delegera sin beslutanderätt till underlydande tjänsteinnehavare i affärsverket. Vid förhinder för verkställande direktören eller då tjänsten är vakant handhas de till tjänsten hörande uppgifterna av hamnmästaren och då även denna är förhindrad av direktionen förordnad tjänsteinnehavare.

§ 8. Hamnaffärsverket erlägger av hamnens vinst årligen till staden den intäktsöverföring som stadsfullmäktige vid budgetbehandling fastställt.”

(Stadsstyrelsen, 18.10.2010)

Figur 3 på sidan 19 visar närmare skillnaden mellan hur ett affärsverk styrs samt hur ett aktiebolag styrs.

4 Aktiebolag

I detta kapitel kommer jag att tillämpa aktiebolagslagen 21.7.2006/624 samt några böcker som behandlar aktiebolagslagen.

Då ett aktiebolag bildas måste det skrivas ett skriftligt avtal, där det framkommer vem som är aktieägare och alla de som är det skall skriva under avtalet (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 2 kap. § 1 mom. 1). Senast tre månader efter att avtalet skrivits måste aktiebolaget registreras till handelsregistret, och om detta inte sker inom utsatt tid förfaller hela aktiebolaget (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 2 kap. § 8 mom. 1 & § 12 mom. 1).

Ett aktiebolag skall ha en styrelse, en verkställande direktör och ett förvaltningsråd (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 kap. 6 § 1 mom. 1). Styrelsen väljs på bolagsstämman och där skall sitta minst en och högst fem ordinarie ledamöter (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 kap. 6 § 8 & 9 mom. 1). Styrelsen är ansvarig för att bokföringen görs på ett lagenligt sätt och för bolagets förvaltning (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 kap. 6 § 1 mom. 1 och § 2 mom. 1).

Verkställande direktörens allmänna uppgifter är att sköta bolagets förvaltning enligt vad styrelsen anvisar. VD:n är även ansvarig för att bokföringen sker lagenligt, tillsammans med styrelsen. (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 kap. 6 § 17 mom. 1)

Bokslutet skall göras i enlighet med bokföringslagen, likaså verksamhetsberättelsen (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 kap. 8 § 3 mom. 1). Enligt bokföringslagen 30.12.1997/1336 kap. 1 § 1 mom. 1 är ett aktiebolag bokföringsskyldigt. Enligt samma lag kap. 3 § 1 mom. 1 som trätt i kraft 30.12.2004 skall bokslutet bestå av en balansräkning, en resultaträkning, en finansieringsanalys samt uppgifter som skall lämnas som bilagor till dessa tre delar. Enligt bokföringslagen 30.12.1997/1336 kap. 3 § 2 mom. 1, som också trätt i kraft 30.12.2004 skall bokslutet ge riktiga och tillräckliga uppgifter om resultatet av aktiebolagets verksamhet och om dennes ekonomiska ställning.

Principer som bör följas då bokslutet görs i ett aktiebolag är att den bokföringsskyldige skall förutsättas att fortsätta sin verksamhet, konsekvens skall iakttas när principerna och metoderna för upprättande av bokslutet tillämpas från en räkenskapsperiod till en annan, försiktighet skall iakttas oberoende av räkenskapsperiodens resultat, den ingående balansen skall basera sig på den föregående räkenskapsperiodens utgående balans, de intäkter och kostnader som hänför sig till räkenskapsperioden skall tas upp utan hänsyn till datum för betalningen och varje tillgång och annan post som tas upp bland posterna i

balansräkningen skall värderas för sig. (Bokföringslagen 30.12.1997/1336 kap. 3 § 3 mom.

1) En kopia av ett aktiebolags bokslut skall alltid ges in för registrering till patent- och registerstyrelsen (Bokföringslagen 30.12.1997/1336 kap. 3 § 9 mom. 1).

Alla aktieägare äger ett visst antal aktier i hamnen, beroende på hur många de köpt då bolaget bildats. Det finns två olika aktietyper, och de kan skilja sig från varandra på två olika sätt: om de har olika rösträtt eller om de enligt bolagsordningen är av olika slag (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 3 kap. § 1 mom. 1-2). Beroende på hur många aktier man äger i bolaget, så många röster har man också då man skall rösta fram något beslut (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 3 kap. § 3 mom. 1).

En bolagsstämma ordnas då det behövs för att aktieägarna där skall kunna rösta och komma fram till nya beslut och bestämmelser (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 kap. 5 § 1 mom. 1). Det ordnas ordinarie bolagsstämmor, senast ett halvt år efter att räkenskapsperioden gått ut, och även extra bolagsstämmor om det behövs. På en ordinarie bolagsstämma skall det beslutas om:

- 1) Bokslutet
- 2) Användning av den vinst som bolaget kommit upp till
- 3) Ansvarsfrihet för styrelseledamöter, förvaltningsrådsledamöter och verkställande direktören
- 4) Val av styrelse- och förvaltningsrådsledamöter och revisorer
- 5) Andra ärenden som enligt bolagsordningen skall behandlas på en bolagsstämma

Extra bolagsstämman skall hållas om:

- 1) Det föreskrivs så i bolagsordningen
- 2) Styrelsen anser att det finns orsak till det
- 3) En aktieägare eller revisor kräver det
- 4) Förvaltningsrådet tycker att det behövs

(Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 kap. 5 § 3 mom. 1-3)

Alla aktieägare har likadan rätt att delta i bolagsstämman, men man måste komma ihåg att anmäla sig inom utsatt tid för att få delta (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 kap. 5 § 6 mom. 1-2).

Ett aktiebolag måste ha eget kapital som är satsat i bolaget då det har blivit registrerat. Kapitalet delas sedan in i bundet eget kapital och fritt eget kapital. Aktiekapitalet och uppskrivningsfonden, fonden för verkligt värde och omvärderingsfonden sätts till det bundna egna kapitalet. Övriga fonder och räkenskapsperiodens och föregående räkenskapsperioders vinst sätts till det fria egna kapitalet. (Aktiebolagslagen 21.7.2006/624 kap. 8 § 1 mom. 1)

Ett aktiebolag kan ta lån som kopplas ihop med det egna kapitalet, men vissa regler måste förstås följas, man får inte t.ex. använda de lånade pengarna till några andra ändamål än till företaget. (Reinikainen, Pelkonen & Lydman, 2007, s.191)

Redan i höst stiftas troligen en lag som kräver att hamnarna i Finland skall ombildas till aktiebolag vid slutet av år 2013 (*Hangö Tidningen*, 23.9.2010)

De enda hamnarna som redan bildats om till aktiebolag i Finland är Kotka och Fredrikshamn, följande i raden är troligtvis Åbo (Kommunikationsministeriet, forskningsrapport, s. 12).

Den sämsta biten med att bli ett aktiebolag är att hamnen inte längre har ett konkursskydd som den hade då det var fråga om ett affärsverk, man kunde få billigare lån som affärsverk samt att man nu kommer att hamna betala skatt vilket inte ett affärsverk behöver göra. Orsaken till att affärsverk om något år kommer slopas och alla verk kommer bli tvungna att övergå till aktiebolag är just för skattens skull, staten får inte in pengar på samma sätt då skatten uteblir från företagen.

5 Jämförelse mellan affärsverk och aktiebolag

En positiv egenskap som affärsverk har som inte en kommunal inrättning har, är att den har en direktion som råder över själva affärsverket och inte över någonting annat. Koncentrationen blir alltså mycket större för affärsverket då direktionen inte blir tvungen att se över Hangö stad samtidigt. Även om bokföring och bokslut nu också sker separat från Hangö stad, skulle man få en klarare blick över hamnens ekonomi eftersom den, som det är nu, slås ihop med stadens bokslut i slutändan.

Hangö stadskamrer Juha Kuittinen säger i en artikel i Västra Nyland 9.5.2010 att det positiva med affärsverk i jämförelse med aktiebolag, är att det har konkursskydd samt är berättigat till skattelättnader (Kvarnström, 2010). En annan positiv förändring som i alla fall skett i Åbo hamn då den blivit ett affärsverk, är att vd:n, Ramberg, nu får göra upphandlingar för 400 000€. Direktionen informeras om alla upphandlingar som överskrider 100 000€, men tidigare gick alla affärer över 50 000€ till nämnden för godkännande. (Personlig kommunikation med Ramberg, 2010)

Även då det gäller anställningar i ett affärsverk är det friare. Direktionen utser den verkställande direktören, som i sin tur utser övrig personal, bortsett från de allra närmaste underlydande. Dem utser direktionen på förslag av den verkställande direktören. (*Västra Nyland*, 9.5.2010)

En negativ aspekt på ett kommunalt affärsverk är att hamnen ändå skulle vara starkt ihopkopplad med Hangö stad, gällande beslut och annat, så som det är nu då den bara är en kommunal inrättning.

Målen med att besluta att grunda ett affärsverk av Hangö hamn är att det skall motsvara de krav som gäller för ett affärsverk i lagstiftningen, att förbereda sig för en eventuell aktiebolagsmodell, att säkerställa hamnens livskraft och konkurrenskraft i framtiden samt att leda ekonomin mellan Hangö stad och hamnen mot en stabil grund. (Stadsstyrelsens protokoll i Hangö 14.6.2010)

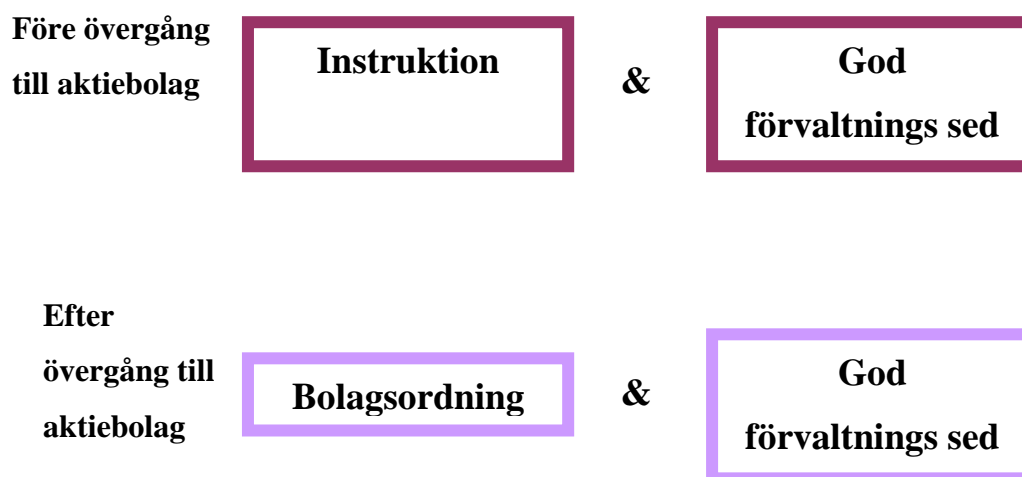
Det som är mest positivt med att hamnen skulle bli ett aktiebolag är att den skulle få råda över sig själv. Aktieägaren eller ägarna skulle få fatta beslut på bolagsstämmorna, styrelsen och den verkställande direktören skulle vara de högsta rådande beslutstagarna. Bolaget skulle inte behöva fråga Hangö stad gällande beslut. En annan positiv sak är att hamnens intäkter skulle hållas separat från stadens om den vore ett aktiebolag.

Finlands kommunförbund har kommit fram till att utövningen av verksamheten i aktiebolagsform kan vara bättre än i affärsverksform, sett ur konkurrensneutralitetens synvinkel. Affärsverken hör till stadens verksamhet och konkurrerar därför inte direkt med det privata näringslivet. (FM, 2010, s.25).

Kuittinen säger i en artikel i Västra Nyland 15.6.2010 att nackdelarna med att bli ett aktiebolag är fler än fördelarna i och med skatteförpliktelserna. Han menar att ett aktiebolag visserligen är självständigare och kanske aningen konkurrenskraftigare, men han är ändå av den åsikten att det trots allt kommer att innebära ett inkomstbortfall för Hangö stad. Staden kan dock få in pengar genom fastighetsskatt samt genom kommunens del av samfundsskatten. Ett sätt att minska inkomstbortfallet skulle vara att höja hyrorna som tas av hamnbolag. Kuittinen säger att det eventuellt redan i år blir aktuellt att höja arrendepriiserna till marknadsnivå, vilket innebär en märkbar höjning. En fördel som Kuittinen även nämner i samma artikel är att det finns möjlighet för bolaget att ha flera aktieägare, som t.ex. transportbolag, men detta är saker som inte diskuterats ännu. (Kvarnström, 2010)

Av egen erfarenhet kan jag berätta om en händelse som ägde rum sommaren 2009 då jag utförde min praktik på kontoret i Hangö hamn. Hangö stad permitterade alla sina anställda p.g.a. lågkonjunkturen, det var ett sätt att dra ner på kostnaderna. Eftersom hamnen hör till kommunen, var även hamnens personal tvungen att permitteras, trots att hamnen hämtade in största delen av inkomsten till staden just då. Detta skulle ha undvikits om hamnen hade varit ett aktiebolag och fungerat självständigt.

Figur 3. Regler och förordningar före och efter övergång till aktiebolag.

Instruktionen har behandlats i kapitlet om kommunalt affärsverk.

En bolagsordning bestäms av stadsfullmäktige. Punkter som finns med i bolagsordningen är; firma, verksamhetsområde, verksamhetsföremål, ändamålet med bolagets verksamhet, aktiekapitalet, antal aktier, styrelsen, revisorerna, kallelsen till bolagsstämman, utomståendes närvarorätt vid bolagsstämman, ärenden på årsstämman, räkenskapsåret, firmateckningen, förköpsrätten, stadsstyrelsens rätt till information, offentlighetsprincipen, ändring av bolagsordning. (Bolagsordning för Kalmar Hamn)

God förvaltnings sed är regler som finns i hela Europa. Dessa regler skall följas då företaget kommer i kontakt med allmänheten. Reglerna trädde i kraft 1.11.2000. Reglerna företagets anställda skall följa är; lagenlighet, icke-diskriminering, proportionalitet mellan åtgärder och de mål som eftersträvas samt konsekvens i handläggningen. Det finns även några riktlinjer för god förvaltning; saklighet och opartiskhet, information om administrativa förfaranden med vilket menas att om någon inom företaget behöver hjälp med någonting administrativt skall denne också få det och inom utsatt tid. Om reglerna eller riktlinjerna inte följs kan en enskild anställd göra klagomål direkt till den europeiska kommissionen eller till den europeiska ombudsmannen. (Europeiska kommissionen, 2000 s. 3,5 & 6)

6 Åbo hamn

Jag har intervjuat Åbo hamns verkställande direktör Christian Ramberg, som varit anställd där sedan 2000. Jag valde att intervjua honom för att få en så bra bild som möjligt av en övergång från affärsverk till aktiebolag. Man skulle kunna tro att det är fråga om en privatisering men eftersom Åbo stad blir en 100 %-ig ägare av bolaget sker det istället en bolagisering. Skulle det vara fråga om en privatisering skulle något privat företag vara delägare.

Inom några år kommer alla affärsverk att vara tvungna att grunda om sig till aktiebolag p.g.a. förändringar i EU-lagstiftningen. Hangö hamn kommer därför inte att kunna fungera som affärsverk i så många år då den nu vid årsskiftet först blir affärsverk. Förändringen från affärsverk till aktiebolag verkar lättare. Då man utgår från intervjun med Ramberg verkar förändringen från affärsverk till aktiebolag vara lättare än att direkt övergå från en kommunal inrättning till ett aktiebolag. Enligt Ramberg kan man även effektivisera sin verksamhet genom att bli ett affärsverk eller ett aktiebolag.

6.1 Historia

Åbo hamn är Finlands äldsta hamn, 860 år gammal, och har 120 personer anställda. På hamnområdet, som är 225 ha stort, arbetar det ca 2000 personer. Hamnen har fungerat som affärsverk sedan 1995, men har trots det haft sin bokföring skilt från stadens. I Åbo hamn fungerar många sorters verksamhet, de har passagerartrafik, tågfärjetrafik, lagerhållning & distribution samt RORO-trafik och containertrafik. Till och med Aura å sköts av hamnen ända till Martinsbron. De har alltså ett ganska stort ansvarsområde.

Omsättningen i Åbo hamn var år 2009 24 miljoner € och är därmed den tredje största hamnen i Finland efter Helsingfors och Kotka.

Åbo hamn blev affärsverk år 1995 och fungerade som sådant till december 2008. Då var hamnnämnden tvungen att grunda om verket p.g.a. den uppdaterade kommunallagen. (Kommunallagen 27.4.2007/519)

(Personlig kommunikation med Christian Ramberg, 01.07.2010)

6.2 Affärsverk

1.1.2009 började hamnen som ett nytt affärsverk. Det var mest ledningen som förändrades. Hamnen hade tidigare haft en nämnd på 13 personer som nu kom att bli en direktion på 7 personer. Förut hade de verksamhetsregler som bestod av 15 olika dokument och stadens förordningar och regler. Nu har de endast två dokument; instruktionen som är på en högre nivå, där VD:ns och direktionens uppgifter finns samt anställningsuppgifter, samt god förvaltnings sed där det finns mer detaljerad information om vad VD:n skall ge för uppgifter åt de olika avdelningarna som finns. Detta ansåg Ramberg vara en mycket positiv sak. Med detta har även byråkratin minskat märkbart, vilket har gjort att hamnen på denna front mycket liknar ett privat bolag.

En del förtroendevalda fortsatte från nämnden till direktionen, vilket innebär en stor förändring för dem eftersom uppgifterna i direktionen har minskat märkbart i jämförelse med nämndens uppgifter. Nu tas det inte upp små detaljer längre. Förut hade nämnden 27-30 möten/år, nu är det ca 1 gång/månad vilket innebär mycket mindre pappersarbete, och kan därför anses som en fördel.

Det är väldigt viktigt för hamnen att skapa förutsättningar för import och export samt passagerartrafiken. Det är också väldigt viktigt att få en bra balans mellan satsningar, ersättningar, hyror, dividender o.s.v. för att bolaget inte skall hamna betala för mycket till staden. År 2010 har Åbo hamn ett system där de betalar 8 % i dividend till staden, vilket dock varierar från år till år. Istället betalas det inga hyror utan marken finns medräknad i balansomslutet.

Alla politiska beslut görs av Åbo stad, det samma gäller IT & skolningsfrågor samt personalfördelar som t.ex. rabatter. Med detta vill Ramberg poängtera att hamnen som affärsverk är starkt kopplad till staden. Hamnen har till viss mån egen beslutanderätt, t.ex. gällande personalpolitiken.

Den röda tråden i hamnens verksamhet enligt Ramberg är: ”Ju mera affärsverk eller aktiebolag man är, desto mera befogenheter får man av ägaren(staden).” Med detta menar han att desto självständigare man visar sig vara, desto friare händer och ansvar får man av staden.

(Personlig kommunikation med Christian Ramberg, 01.07.210)

6.3 Aktiebolag

Åbo hamn skall inom kort övergå till aktiebolag vilket innebär en hel del förändringar. Trots detta tror Ramberg att många saker kommer att förbli som de varit under hamnens tid som affärsverk. Just nu håller en projektgrupp, som också kan kallas hamnens ledningsgrupp, på och förbereder för aktiebolaget. Detta är unikt eftersom det alltid brukar vara ägaren, i detta fall staden, som arbetar fram bolaget. Eftersom hamnpersonalen känner hamnen bäst och vet det mesta om den så har de kommit fram till att det är klokast att de fungerar som ledningsgrupp. Gruppen går igenom alla punkter som kan eller kommer att förändras efter övergången. Staden beslutar då det är dags att grunda bolaget, fullmäktige beslutar att överföra verksamheten till bolaget samt vilka som kommer att sitta i styrelsen.

Den personal som jobbar i hamnen den 31.12.2010 överförs som gamla arbetstagare till aktiebolaget. Under den tid som nu finns kvar till årsskiftet, ca 2 månader i skrivande stund, kommer en del av personalen att överföras till andra poster inom Åbo stad. Med andra ord så kommer ingen att bli uppsagd trots denna förändring.

Koncernledningen, som lyder under stadsstyrelsen, ger alla instruktioner till aktiebolaget som i sin tur styrs av aktiebolagslagen. Det kommer att ske en omorganisering p.g.a. bolagiseringen. Hamnen kommer inte att ansvara för Aura å längre. Till exempel kommer hamnkontoret att överlåtas till staden som hamnen i sin tur hyr av staden. Orsaken till detta är för att hamnen skall slippa underhållsarbete och dylikt, eftersom det inte ger några inkomster. Arbetstagarna i aktiebolaget blir personligt ansvariga, vilket innebär en stor förändring från vad det har varit då hamnen var affärsverk.

Staden som ägare, kommer att ge mera friheter till aktiebolaget än vad affärsverket haft. Även reglerna och förordningarna kommer att förändras då hamnen övergår till aktiebolag.

Övergången till aktiebolag är relativt klar, men det finns några frågor som ännu är oklara. Till exempel; hur många skall sitta i styrelsen, hur väljs och hur många förtroendemän skall det finnas, hurudana arbetsavtal skall tas i kraft, hur är personalen representerad i bolaget? En fråga som är mycket viktig är vad man betalar för skatt för överlåtten egendom till bolaget. Om Åbo hamn blir befriad från överlåtelseskatten är den ändå tvungen att betala skatt på en eventuell vinst. Men genom skatteplanering kan man undvika att betala så mycket skatt på den eventuella vinsten man gör. Med hjälp av avskrivningar och investeringar kan vinsten bli mindre vilket resulterar i lägre skatt.

Åbo hamns real-kapital, resurser, är idag personalen, marken, maskinerna och byggnaderna. Då bolaget bildas kommer alla dessa resurser att överföras till bolaget, vilket inte innebär några skatteföljder över huvudtaget. Då man grundar ett bolag av ett affärsverk måste man välja om man vill sälja eller överlåta egendomen från det gamla bolaget till det nya. Efter att man valt alternativ går det inte att ändra längre. Om man väljer att sälja egendomen till bolaget blir det en skattefri inkomst/affär men om man överlåter egendomen blir man tvungen att betala 4 % i överlåtelseskatt. Om hamnkontoret kommer att säljas till bolaget blir det en skattefri inkomst medan om kontoret blir insatt som aktiekapital blir staden tvungen att betala 4 % skatt på värdet av byggnaden. Det är också viktigt att tänka på att ett nytt bolag inte har hunnit bygga upp sin ekonomi. Bolaget kan ta lån, och lägga ihop det med det aktiekapital som aktieägaren satsar i bolaget.

Åbo hamn fick erbjudandet att bli ett regionalt aktiebolag vilket skulle ha medfört en sammanslagning av Nådendal, Reso och Åbo och resulterat i ett gemensamt aktiebolag. Åbo bestämde sig dock för att först grunda sitt eget aktiebolag och att i framtiden eventuellt slå ihop sig med de andra två hamnarna.

Slutligen ville Ramberg poängtera att han inte tycker att det kommer ske en så stor förändring då Åbo hamn blir ett aktiebolag, vilket förstås är positivt på många plan.

(Personlig kommunikation med Christian Ramberg, 01.07.2010)

7 Metod

Metoden jag valt är intervju eftersom jag anser mig få ut mest av det till denna undersökning. Intervjun kommer jag att utföra med hjälp av en diktafon så att jag säkert får allting med som tas upp under intervjun.

Jag tänker intervju hamndirektören i Hangö hamn, Paavo Lyytikäinen, som även kommer fungera som min uppdragsgivare. Jag har valt att intervju honom för att få fram åsikter om Hangö hamns framtidsutsikter då den börjar fungera som ett affärsverk. Eftersom Hangö inte kommit lika långt i utvecklingen som Åbo, kommer det att bli svårt att få reda på mer om aktiebolag i Hangö hamn. Genom intervjun skall jag dock försöka få ut så mycket information som möjligt.

Det finns både för- och nackdelar då det gäller intervjuer. En fördel är att man kan ställa följdfrågor som inte är möjliga under en enkätundersökning. En nackdel är att en intervju tar rätt så lång tid att genomföra, och har man inte mycket tid för att utföra ett projekt eller en undersökning, kan det bli knappt om information om det skulle finnas behov av att intervju många olika personer. (Bell, 2009, s. 158)

Då man formulerar frågorna för intervjun är det inte lika viktigt att tänka på hur man skriver ner dem som då man gör en enkät, men man måste ändå tänka på att inte ställa några ledande frågor, inga outtalade förutsättningar och inte heller några värderande frågor. Man skall tänka på att utforma olika teman, under vilka man sedan skriver frågor som passar in just i det temat. (Bell, 2010, s. 159) Jag har valt att ha två alternativ vilka är affärsverk och aktiebolag. Sedan delar jag in de två alternativen i fem teman; bildandet av bolaget, ledningens organisation, bokslutet, beslutanderätten i organisationen samt kapitalet.

En inspelning av en intervju är särskilt viktigt om man skall göra en innehållsanalys och behöver lyssna till intervjun flera gånger. Man kan trots allt inte förutsätta att alla går med på att bli inspelade, men man måste alltid komma ihåg att respondenterna har sin fulla rätt att få veta till vad man skall använda det inspelade materialet och vem som har tillgång till det. Om en respondent inte går med på att intervjun spelas in, skall man ändå inte ge upp. Man får lära sig att skriva fort och utveckla ett system där man använder sig av förkortningar, så att man snabbt får ner dem till pappers och så snabbt som möjligt efter intervjun får förkortningarna utskrivna medan man ännu kommer ihåg så mycket som möjligt av själva intervjun. (Bell, 2010, s. 165 & 166)

8 Resultatredovisning

Som min undersökning till detta examensarbete har jag valt att intervjua Paavo Lyytikäinen. Denna intervju gjordes med hjälp av en diktafon. Jag fick ut en hel del information gällande affärsverk och övergången till det, men eftersom Hangö hamn inte inom när framtid har planer på att bli ett aktiebolag, var det lite svårare att få fram någonting om det. Aktiebolagsplanen finns, och den kallas för plan B, men den är inte aktuell ännu på en tid.

Förändringen till affärsverk är ämnad att ske vid årsskiftet 2010-2011. Gällande förändringen tror Lyytikäinen att själva affärsverket kommer att verka självständigt till viss del men att den ändå kommer att vara kopplad till staden på vissa punkter. Hamnnämnden kommer att förändras och bli en direktion var fullmäktige kommer att ha bestämmande rätten, men styrelsens medlemmar behöver inte längre vara politiker men dock sakkunniga inom området. Samtidigt kommer förvaltningssystemet att förändras, tror Lyytikäinen. Då det gäller storlek på uppköp av inventarier kan även dessa förändras. Staden har hittills alltid varit tvungen att ge tillstånd till alla köp, men då hamnen blir ett affärsverk är det möjligt att personalen själv till viss mån får bestämma. Alla instruktioner som nu står i verksamhetsstadgan kommer att gås igenom och en del kommer möjligtvis att omskrivas, kanske ändras om helt och hållet, men detta är saker som ingen ännu kan svara på, eftersom förändringen inte ännu skett.

Lyytikäinen uttalade sig inte om hur bokslutsprocessen kommer att förändras.

Personalen kommer att förbli densamma, de anställda väntar mycket på förändringen eftersom de räknar med att allting till viss mån kommer att bli friare. Det dagliga arbetet kommer troligen att bli mindre komplicerat, vilket betyder lättare byråkrati bl.a. inom ekonomi funktionen. Gällande anställning av ny personal är det ännu oklart, ingen vet det före den nya instruktionen träder i kraft. Det finns en del instruktioner som inte har kunnat tillämpas på Hangö hamn, eftersom de inte passar in på arbetssättet som finns där. I Hangö hamn följer man arbetssättet: ju mer arbete desto bättre resultat, medan det på andra platser inte är någon skillnad hur mycket man jobbar, man uppnår ändå samma resultat. Dessa instruktioner kommer möjligen också att förändras till viss del vid övergången till affärsverk.

Övergången till affärsverk är ännu inte klar. I maj 2010 höll arbetsgruppen, bestående av stadskamreren, en kanslichef, Lyytikäinen samt konsulter, ett infotillfälle för

stadsstyrelsen. I juni godkände hamnnämnden förslaget om att hamnen skall bli ett affärsverk och överförde ärendet till stadsstyrelsen för ett beslut. Stadsstyrelsen bordlade frågorna och krävde mer information. I oktober kommer förslaget om affärsverk förhoppningsvis att genomföras. Eftersom kommunallagen säger att hamnen redan borde ha blivit affärsverk vid årsskiftet 2008-2009 kan man fråga sig om hela processen inte borde ha gått snabbare? Ibland då det gäller nya saker hoppas man på att de skall gå förbi om man väntar tillräckligt länge. Olyckligt nog kommer detta inte att ske.

Sett ur stadens synvinkel kommer förändringen till affärsverk att inverka rätt så mycket på hur staden skall få sina inkomster från hamnen. Idag får staden automatiskt in sina pengar då hamnen gör vinst, eftersom Hangö stad och hamnen har ett gemensamt kassaflöde. Men då hamnen blir ett affärsverk kommer den att vara tvungen att ingå en överenskommelse om hur staden skall få ut sin del av pengarna som hamnen hämtar in. Enligt Lyytikäinen finns det tre olika sätt för staden att få sin andel av pengarna;

1. Eftersom staden äger marken och byggnaderna där hamnen finns kan de ta hyra för dem
2. Hamnen kan betala en överenskommen procent på den vinst den gör varje år, alltså en dividend. Procenten ändras från år till år beroende på överenskommelsen.
3. Tills vidare har detta alternativ kallats årsbidrag men i framtiden skulle det kunna fungera som ett betalningsalternativ. Eftersom hamnen är tvungen att köpa tjänster från staden, som bokföring och sjukvård, skulle man betala för dessa så att staden på så sätt skulle få in sina pengar från hamnen.

Idag då hamnen skall göra inköp är de tvungna att göra en intern överföring av pengar från stadens kassa. Hamnen har fått använda de pengar den blivit berättigad till av staden men då hamnen blir ett aktiebolag kommer den att ha tillgång till sina pengar, så länge det finns pengar till förfogande, annars blir den tvungen att ta lån.

Som avslutning på intervjun sade Lyytikäinen att hela förändringen som kommer att ske med alla kommunala inrättningar, kommer att vara en stor sak i hela Finland. Men det är bra att förändringen går igenom nu, så kommer den inte som en stor chock då alla affärsverk skall bildas om till aktiebolag. Det är alltid bättre att ta en mjuk start istället för att rusa på det mest okända direkt, både sett från den praktiska och mentala sidan.

9 Analys och slutsatser

Först och främst visar undersökningen att steget från ett kommunalt affärsverk till ett aktiebolag inte är så stort. Om man direkt vill övergå till bolagsformen aktiebolag från att ha varit en kommunal inrättning är det ett mycket stort steg att ta, både praktiskt och mentalt för de som skall arbeta på platsen. Jag trodde inte först att det var en så liten skillnad mellan att vara ett affärsverk och ett aktiebolag men efter att jag gjort intervjun med Ramberg i Åbo började det klarna mer och mer. Ramberg sade att de inte är rädda för förändringen till aktiebolag i Åbo eftersom de fungerat som affärsverk i 15 år redan, och det fick mig att förstå att det nog är både lättare och bättre för Hangö hamn att först övergå till affärsverk och sedan först till aktiebolag, eftersom det gått bra för Åbo att göra så. I början av detta arbete, innan jag över huvudtaget hade läst in mig på ämnet, tänkte jag att varför skall Hangö ”slösa” bort flera år på att bilda affärsverk och sedan fungera som det, istället för att direkt bli ett aktiebolag. Men nu när jag gjort undersökningen har jag fått klart för mig att det är ett mycket smidigare sätt. EU-lagen kommer att förändras inom snar framtid, vilket betyder att alla affärsverk kommer att bli tvungna att bilda om sig till aktiebolag, och detta var även en av orsakerna till att jag tänkte att Hangö hamn istället direkt skulle kunna bli ett aktiebolag.

Nedan har jag lagt upp en tabell för att lättare klargöra skillnaderna i ett affärsverk och ett aktiebolag, med tyngdpunkt på de fem delområden jag tagit fasta på

Tema	Affärsverk	Aktiebolag
Bildandet	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunen grundar • Ett särskilt beslut krävs 	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftligt avtal • Registreras till handelsregistret
Ledningens organisation	<ul style="list-style-type: none"> • Direktion • Verkställande direktör 	<ul style="list-style-type: none"> • Styrelse • Verkställande direktör • Förvaltningsråd
Bokslutet	<ul style="list-style-type: none"> • Bokföringsskyldigt • Sammanställs med kommunens bokslut 	<ul style="list-style-type: none"> • Följer bokföringslagen • Registreras till patent- och handelsregistret
Beslutsrätten	<ul style="list-style-type: none"> • Direktion • Verkställande direktör 	<ul style="list-style-type: none"> • Bolagsstämma, aktieägarna • Styrelsen
Kapital	<ul style="list-style-type: none"> • Eget kapital <ul style="list-style-type: none"> - grundkapital och uppskrivningsfond • lån, beslut från direktionen 	<ul style="list-style-type: none"> • Eget kapital, satsat i bolaget vid registrering <ul style="list-style-type: none"> - bundet och fritt kapital • lån kopplas till egna kap.

Figur 4. Tabell över fem tyngdpunkter gällande affärsverk och aktiebolag.

Bildandet av ett affärsverk och ett aktiebolag skiljer sig mycket ifrån varandra. Då kommunen grundar ett affärsverk krävs ett särskilt beslut, men vid grundandet av ett aktiebolag måste det registreras till handelsregistret och ett skriftligt avtal måste införas.

Största skillnaden är att aktiebolaget skall registreras till ett register medan affärsverket fungerar i kommunen, till stor del lika som en kommunal inrättning.

Ledningen kommer även att ändra radikalt redan då Hangö hamn nu blir ett affärsverk vid årsskiftet. Hamnnämnden kommer att bli en direktion, vilket jag tror att kommer att förändra en hel del trots att man kanske inte skulle tro det. Att det blir en direktion betyder att det inte längre behöver vara några politiker som sitter med där, vilket innebär att vem som helst, sakkunnig person kan sitta med där. När hamnen blir ett aktiebolag kommer det styrande organet att vara en styrelse, vilken kommer att fungera ganska lika som direktionen. Båda bolagsformerna har en verkställande direktör. Aktiebolaget har ett förvaltningsråd som förvaltar över styrelsen och verkställande direktören, som inte affärsverket kommer att ha.

Båda bolagsformerna är bokföringsskyldiga vilket inte är något överraskande. Bokslutet kommer att konsolideras med stadens då hamnen blir ett affärsverk, så det ändrar inte någonting från att hamnen har fungerat som en kommunal inrättning. Aktiebolagets bokslut kommer inte att konsolideras med stadens eftersom det är ett separat bolag från staden. En kopia av aktiebolagets bokslut skall skickas till patent- och registreringsstyrelsen till skillnad från affärsverket.

Jag hade trott att personalstrukturen till viss del skulle ändra då affärsverket bildas, t.ex. rekrytering. Så var inte fallet, vilket förstås, enligt mig, är bra för nu behöver ingen ny läras in till några arbetsuppgifter och alla som arbetar där känner redan varandra. På det sättet tror jag inte att personalen kommer känna av en så stor förändring, endast på den fronten att pappersarbetet, gällande underskrifter o.dyl. kommer att minska, vilket förstås är en stor fördel. Jag minns då jag själv arbetade på kontoret att man alltid var tvungen att begära underskrift Lyytikäinen då man satt ihop räkningar och de skulle skickas till reskontran, vilket var ganska jobbigt om han inte var på plats. Då kunde man förstås begära underskrift av hamnmästaren eller tekniska chefen, men de var inte heller alltid nödvändigtvis på plats.

I ett affärsverk råder direktionen och verkställande direktören, och där följs instruktionen och god förvaltnings sed. I ett aktiebolag är det styrelsen, verkställande direktören samt förvaltningsrådet som styr och där följs bolagsordningen och god förvaltnings sed. I bolagsstämman deltar aktieägarna samt den verkställande direktören. Direktionen och styrelsen är ganska samma sak, och bortsett från att ett aktiebolag är mera självständigt än ett affärsverk tror jag att hamnen kommer att fungera på liknande sätt vad gäller beslutanderätten, oberoende om den är ett affärsverk eller ett aktiebolag.

Kapitalet kommer inte att vara konsoliderat med stadens då hamnen blir ett aktiebolag, vilket kommer att vara en stor förändring från att ha varit ett affärsverk. Även på andra punkter skiljer sig dessa två former från varandra vad gäller kapitalet. I ett affärsverk har man ett grundkapital, en uppskrivningsfond samt övrigt grundkapital. Om företaget skall ta lån är det direktionen som godkänner det. Då det gäller aktiebolaget finns det satsat kapital, som är uppdelat i bundet och fritt. Till det fria hör övriga fonder samt två räkenskapsperioders vinster, och till det bundna kapitalet hör uppskrivningsfonden, fonden för verkligt värde samt omvärderingsfonden. Aktiebolagets kapital är mer invecklat, det är uppdelat i många flera fonder och övriga delar. Det blir ett stort steg att ta då hamnen skall bli ett aktiebolag även vad gäller kapitalet, eftersom det skall finnas satsat eget kapital vid registreringen av bolaget som det inte finns i ett affärsverk.

Eftersom kommunallagen säger att alla hamnar skall vara affärsverk redan, skulle man tro att stadsstyrelsen skulle slå fast beslutet så fort som möjligt. Jag tror nog ändå att stadsstyrelsen inom en snar framtid blir tvungen att godkänna beslutet, p.g.a. de krav som lagen ställer. Det har gått två år för länge som hamnen fått fungera som kommunal inrättning, men det är förstås lättare att bara följa gammal sed. Jag trodde inte då jag började skriva detta arbete, att det skulle gå såhär långt in på hösten som vi är i skrivande stund (september), för att få beslutet genomfört. Det är inte idag ännu godkänt så det är tydligen inte så enkelt att få ett beslut fattat fast det är fråga om stora förändringar i en stad.

Då jag jämför intervjun jag utförde med Ramberg i Åbo och den jag gjorde med Lyytikäinen i Hangö var de ganska olika varandra. Eftersom Åbo är ett steg före Hangö var det svårt, näst intill omöjligt, att få ut lika mycket information av Lyytikäinen som av Ramberg. Då de i Åbo nu planerar inför övergången till ett aktiebolag är det förstås självklart att han kunde berätta mycket mer om den delen än vad Lyytikäinen kunde. Men samtidigt var det ganska givande, att få höra två personers åsikter och tankar om dessa saker. Jag fick väldigt givande information av Ramberg angående förändringen från affärsverk till aktiebolag som en dag kommer vara mycket nyttig information för Hangö hamn. Informationen består bl.a. av hur de gått tillväga då de blivit ett affärsverk samt hur övergången till aktiebolaget kommer att ske. Det kommer, tror jag, ändå inte att dröja så länge tills Hangö hamn övergår till ett aktiebolag.

10 Avslutning

Syftet med detta arbete var att komma fram med en rekommendation för Hangö hamn, om den skall bli ett affärsverk eller ett aktiebolag. Min rekommendation till Hangö hamn lyder att den först skall ta steget till ett affärsverk och i framtiden grunda om sig till ett aktiebolag. Jag har kommit fram till den lösningen med hjälp av intervjun med Ramberg och Åbo hamns process att bli ett aktiebolag från att ha varit ett affärsverk.

De största skillnaderna som jag upptäckte mellan ett affärsverk och ett aktiebolag är att kommunen grundar affärsverket och aktiebolaget bildas skilt från kommunen samt att affärsverket styrs av en direktion medan aktiebolaget har en bolagsordning som det följer.

P.g.a. att Hangö hamn inte är lika långt utvecklat som Åbo hamn var det svårt att få framtidstankar om hur Hangö hamn kommer att fungera som aktiebolag.

Jag är väldigt glad att jag bestämde mig för att intervjua Åbo hamns verkställande direktör, eftersom jag fick ut så mycket information som jag inte fick någon annanstans ifrån.

Jag råder alla som skall skriva ett examensarbete att söka en uppdragsgivare. Det är lättare att göra arbetet då man har riktlinjer för hur det skall göras, och vad uppdragsgivaren vill ha reda på med hjälp av arbetet man skall utföra.

Källförteckning

Bell, J. (2009), *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Finansministeriet (2010). *Kunnan toiminta kilpailutilanteessa markkinoilla ja toiminnan yhtiöittäminen*.

Hagman, E. (2010, 9 maj). Kommunalt affärsverk hägrar, sedan kanske aktiebolag. *Västra Nyland*, s. 4 & 5.

Hangon Satama – liikelaitoksen toimintasäätö.

Hangö stadsstyrelses protokoll (2010). *Grundandet av affärsverket Hangö hamn*.

Hangö stadsstyrelses protokoll (2010). *Instruktion för Hangö stads hamnaffärsverk*.

Europeiska kommissionen, 2000. Regler för god förvaltningssed. http://ec.europa.eu/civil_society/code/docs/code_sv.pdf (hämtat: 2.11.2010)

Port of Hanko u.å a. Nytt <http://www.portofhanko.fi/sve/index.php> (hämtat: 13.6.2010)

Port of Hanko u.å b. Taxor <http://www.portofhanko.fi/sve/taksat.php> (hämtat: 13.6.2010)

Kommunikationsministeriet (2004). *Utveckling av hamnfunktioner och förnyelse av hamnlagstiftning*.

Kvarnström, J. (2010, 15 juni). Inkomst bortfall från affärsverket en trolig framtidsutmaning. *Västra Nyland*, s. 5 & 6.

Reinikainen, M., Pelkonen, J., Lydman, K. (2007), *Uusi osakeyhtiölaki*. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Sarén, P. (2010, 23 september). Gasrören gav hamnen strategisk betänketid. *Hangö Tidningen*, s.5.

Finlands författningssamling

Aktiebolagslagen 21.7.2006/624

Bokföringslagen 30.12.1997/1336

Kommunallagen 17.3.1995/365

Bilaga 1

Intervjuguide 1 (Christian Ramberg)

1. Namn
2. Behörighet samt arbetsplats
3. Hur länge har ni jobbat på denna post?
4. Åsikter om att verka som en kommunal inrättning?
 - för- och nackdelar?
5. Åsikter om kommunalt affärsverk?
 - stora förändringar från att ha varit en kommunal inrättning?
 - hurudana i så fall?
 - hur fungerar personalen, som förr eller stora förändringar från att ha varit kommunal inrättning?
 - Har det blivit mer ekonomiskt lönsamt för Åbo då hamnen är ett kommunalt affärsverk, kan man se skillnaden på den fronten?
 - Har ni egna taxor för diverse tjänster och områden i hamnen?
 - kommer dessa förändras då ni bolagiserar tror ni?
 - positivt och negativt gällande affärsverk

-

6. Åsikter om aktiebolag?

- vilka förändringar kommer märkas mest?
- när kommer ni att bolagisera, några klara framtidsplaner?
- har ni någon arbetsgrupp som arbetar fram några förslag eller hur går ni till väga med detta?
- oroliga för diverse utgifter som kommer att tillkomma då det handlar om ett privat bolag, som t.ex. skatter?
- Positivt och negativt gällande aktiebolag
- Vet ni redan hur det blir med aktieägarna, några intresserade, hamnens personal eller utomstående?

Bilaga 2

Intervjuguide 2 (Paavo Lyytikäinen)

1. Namn
2. Behörighet samt arbetsplats
3. Åsikter om att verka som en kommunal inrättning?
 - för- och nackdelar?
4. Åsikter om kommunalt affärsverk?
 - Tror du det blir stora förändringar från att ha varit en kommunal inrättning?
 - hurudana i så fall?
 - hur tror du personalen kommer fungera, som förr eller stora förändringar från att ha varit kommunal inrättning?
 - Tror du det kommer att bli mer ekonomiskt lönsamt för Hangö då hamnen är ett kommunalt affärsverk, kommer man att se skillnaden på den fronten?
 - positivt och negativt gällande affärsverk

5. Åsikter om aktiebolag?

- vilka förändringar kommer märkas mest?
- när kommer ni att bolagisera, några klara framtidsplaner?
- har ni någon arbetsgrupp som arbetar fram några förslag eller hur går ni till väga med detta?
- oroliga för diverse utgifter som kommer att tillkomma då det handlar om ett bolag, som t.ex. skatter?
- Positivt och negativt gällande aktiebolag